

5- BANKACILIK, VERGİ, YATIRIM VE DESTEKLER TRB2 BÖLGESİ MEVCUT DURUM ANALİZİ

Bu Raporun oluşturulmasında
DAKA PPKB Birim Başkanı M. Emin ÇAKAY'a ayrıca DAKA PPKB Uzmanları
Yunus ERTAN, İlker TOPRAK, Mehmet ARTIK ve
Harun ÖRNEK'e teşekkürlerimizi sunarız.

6 1. BANKACILIK

9 1.1 Krediler

11 1.2 Mevduat

14 1.3 Mevduat-Kredi Oranı

16 1.4 Takipteki Alacaklar 2013-3 İtibariyle

17 2. VERGİLER

17 2.1 İller Bazında Beyan Edilen Gelir Vergisi Matrahı ve Tahakkuk Tutarları

17 2.1.1 2012 Dönemi Yıllık Gelir Vergisi Toplamları

18 2.1.2 2012 Dönemi Kurumlar Vergisi Toplamları

18 2.1.3 2012 Dönemi Yıllık Gelir Vergisi G.M.S.İ. Toplamları

19 2.1.4 TRB2 Bölgesi Vergi Mükellef Sayılarının İllere Göre Dağılımı 2014

20 3. KAMU YATIRIMLARI (2012)

21 3.1 2012 Yılı Kamu Yatırımlarının İllere Göre Sektörel Dağılımı

21 3.2 2007-2012 Nüfus Başına Düşen Kamu Yatırım Tutarları

23 3.3 Kamu Yatırımları/Genel Bütçe Vergi Gelirleri Analizi

24 4. TEŞVİK VE DESTEKLER

24 4.1 Ocak-Aralık Aylarında Verilen Yatırım Teşvik Belgelerinin İllere göre Dağılımı (Belge Adedine göre)

26 4.2 Ocak-Aralık Aylarında Verilen Yatırım Teşvik Belgelerinin İllere göre Dağılımı (Sabit Yatırıma göre)

27 4.3 Ocak-Aralık Aylarında Verilen Yatırım Teşvik Belgelerinin İllere göre Dağılımı (İstihdama göre)

6	Tablo 1	: 2013 Yılı İtibariyle Banka-Nüfus Bilgileri
7	Tablo 2	: TRB2 Bölgesi İl ve İlçeleri Banka Şube Sayıları
8	Tablo 2	: TRB2 Bölgesi İl ve İlçeleri Banka Şube Sayıları (Birliği, 2013)
9	Tablo 3	: 2013 Yılı Kredilerin İllere ve Çeşitlerine Göre Dağılımı (Milyon)
11	Tablo 4	: Yıllar itibariyle TRB2 Bölgesinde Toplam Kredi Tutarı (Bin TL)
12	Tablo 5	: 2013 Yılı İtibariyle Mevduatın İllere göre Dağılımı (Bin TL)
13	Tablo 6	: Yıllar itibariyle TRB2 Bölgesi'nde Toplam Mevduat Tutarı (Bin TL)
14	Tablo 7	: TRB2 Bölgesi İlleri Mevduat ve Kredi Dağılımı
16	Tablo 8	: Takipteki Alacaklar Toplamı, Kişi Başına Düşen Takipteki Alacak, Takipteki Alacaklar/ Toplam Nakdi Krediler
17	Tablo 9	: 2012 Dönemi Yıllık Gelir Vergisi Toplamları
18	Tablo 10	: 2012 Dönemi Kurumlar Vergisi Toplamları
18	Tablo 11	: 2012 Dönemi Yıllık Gelir Vergisi G.M.S.İ Toplamları
19	Tablo 12	: TRB2 Bölgesi Vergi Mükellef Sayılarının İllere göre Dağılımı
20	Tablo 13	: 2012 Yılı Kamu Yatırımlarının İllere göre Sektörel Dağılımı (Bin TL)
21	Tablo 14	: Nüfus Başına Düşen Kamu Yatırım Tutarları
23	Tablo 15	: Kamu Yatırımları/Genel Bütçe Gelirleri
24	Tablo 16	: 2010-2014 Yılları İtibariyle Verilen Yatırım Teşvik Belgelerinin TRB2 Bölgesi İllerine göre Dağılımı - Belge Adedi
26	Tablo 17	: 2010-2014 Yılları İtibariyle Verilen Yatırım Teşvik Belgelerinin TRB2 Bölgesi İllerine göre Dağılımı - Sabit Yatırım
27	Tablo 18	: 2010-2014 Yılları İtibariyle Verilen Yatırım Teşvik Belgelerinin TRB2 Bölgesi İllerine göre Dağılımı - İstihdam

7	Şekil 1	: 2013-3 itibariyle Şube Başına Düşen Nüfus Haritası
10	Şekil 2	: 2009 -2013 Döneminde TRB2 İlleri Kredi Dağılımı (Bin TL)
11	Şekil 3	: 2013-3 İtibariyle Kişi Başına Düşen Nakdi Kredi Miktarı Haritası
13	Şekil 4	: 2013-3 İtibariyle Kişi Başına Düşen Toplam Mevduat Miktarı Haritası
15	Şekil 5	: 2009-2013 Döneminde TRB2 İlleri ve Türkiye Kredi/Mevduat (%) Oranı
16	Şekil 6	: Takipteki Alacaklar/Toplam Nakdi Krediler Haritası
20	Şekil 7	: 2012 Yılı Kamu Yatırımlarının İllere göre Sektörel Dağılımı (Kalkınma Bakanlığı, 2012)
22	Şekil 8	: 2007-2012 Nüfus Başına Düşen Kamu Yatırım Tutarları
24	Şekil 9	: Kamu Yatırımları/Genel Bütçe Gelirleri
25	Şekil 10	: 2010-2014 Yılları İtibariyle Verilen Yatırım Teşvik Belgelerinin TRB2 Bölgesi İllerine göre Dağılımı – Belge Adedi
26	Şekil 11	: 2010-2014 Yılları İtibariyle Verilen Yatırım Teşvik Belgelerinin TRB2 Bölgesi İllerine göre Dağılımı - Sabit Yatırım
27	Şekil 12	: 2010-2014 Yılları İtibariyle Verilen Yatırım Teşvik Belgelerinin TRB2 Bölgesi İllerine göre Dağılımı - İstihdam

1. BANKACILIK

Türkiye’de 2015 yılı Şubat ayı itibariyle kamusal ve özel sermayeli, yabancı sermayeli, Türkiye’de şube açan yabancı sermayeli ve kalkınma ve yatırım bankaları (kamusal, özel ve yabancı sermayeli) olmak üzere toplam 47 adet banka faaliyet göstermektedir. Bu bankalara ait yurt içinde 11.161 tane bulunmaktadır. TRB2 Bölgesi’nde bu bankaların bir kısmına ait Van ilinde 46, Hakkâri’de 13, Bitlis’te 20 ve Muş’ta 14 şube bulunmaktadır. Van bu sayı ile Türkiye’de 45. sıradadır. Türkiye’de en 10 şube sayısı ile Bayburt son sırada yer alırken Hakkâri 78.sırda yer almaktadır. (Türkiye Bankalar Birliği, 2013).

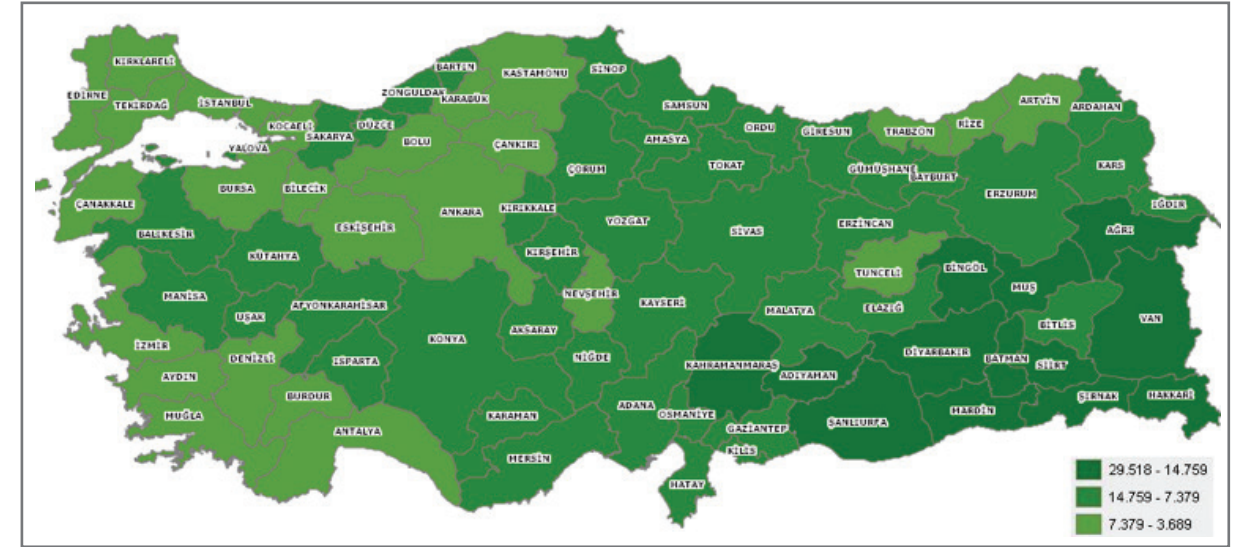
2013 yılı için şube başına düşen nüfusa baktığımızda, Bölge illeri son sıralardadır. En az banka şubesi bulunan il olan Bayburt, şube başına 7.562 kişi Türkiye ortalamasının (7.007kişi/şube) çok az üstünde yer alarak 27. sıradadır. TRB2 ortalaması, şube başına 23.145 kişidir. Muş ili ise şube başına 31.735 kişi ile listede son sırada, Van ise şube başına 23.780 kişi ile 80. Sırada yer almaktadır. (Türkiye Bankalar Birliği, 2013) Bu durum, Bölge halkının bankacılık hizmetine ulaşmasında ciddi bir sorun teşkil etmektedir, çünkü Bölgede son yıllarda artan ekonomik ve ticari faaliyetlere, bankalar şube açma noktasında yeterince önem göstermemiştir. Bu da bankalarda çok uzun kuyrukların oluşmasına, vakit kaybına ve hizmet kalitesinin düşmesine sebep olmaktadır.

Tablo 1 : 2013 Yılı İtibariyle Banka-Nüfus Bilgileri

İller	Banka Sayısı	Banka Şube Sayısı	Şube Başına Ortalama Nüfus	Banka Çalışan Sayısı	Banka Çalışan Sayısı Başına Ortalama Nüfus	ATM Başına Ortalama Nüfus
Bitlis	10	21	16.055	215	1.567	5.915
Hakkari	6	13	21.003	119	2.294	4.964
Muş	7	11	31.735	146	2.829	7.640
Van	14	45	23.780	586	1.826	6.222

(Türkiye Bankalar Birliği)

Şekil 1: 2013-3 itibariyle Şube Başına Düşen Nüfus Haritası

(BDDK, 2013)

Bölgede bankacılık hizmetlerindeki yetersizlik, ATM sayısında da göze çarpmaktadır. Türkiye’de 2.012 kişiye 1 ATM düşerken, TRB2 Bölgesi’nde 6.185 kişiye 1 ATM düşmektedir. Benzer şekilde, bankalarda çalışan sayısında da yetersizlik gözlenmektedir. Türkiye’de 390 kişiye bir banka çalışanı düşerken TRB2 Bölgesi’nde her bir banka çalışanı ortalama 1.963 kişiye hizmet vermektedir. Bölge’de internet/telefon bankacılığının da diğer bölgelere kıyasla daha az geliştiğini göz önünde bulundurduğumuzda banka şubelerinde oluşan kuyrukların çok ciddi boyutlarda zaman kaybına yol açtığını görmekteyiz.

Tablo 2 : TRB2 Bölgesi İl ve İlçeleri Banka Şube Sayıları

	Akbank T.A.Ş.	Denizbank A.Ş.	Finans Bank A.Ş.	HSBC Bank A.Ş.	ING Bank A.Ş.	İller Bankası A.Ş.	Şekerbank T.A.Ş.	Türk Ekonomi Bankası A.Ş.	Türkiye Cumhuriyeti Ziraat Bankası A.Ş.	Türkiye Garanti Bankası A.Ş.	Türkiye Halk Bankası A.Ş.	Türkiye İş Bankası A.Ş.	Türkiye Vakıflar Bankası T.A.O.	Yapı ve Kredi Bankası A.Ş.	Toplam
Bitlis															20
Adilcevaz									1		1				2
Ahlat									1		1				2
Güroymak									1						1
Hizan									1						1
Merkez İlçe									1		1	1	1		4
Mutki									1						1
Tatvan	1	1						1	1	1	1	1	1	1	9

(Türkiye Bankalar Birliği)

Tablo 2 : TRB2 Bölgesi İl ve İlçeleri Banka Şube Sayıları (Birliği, 2013)

	Akbank T.A.Ş.	Denizbank A.Ş.	Finans Bank A.Ş.	HSBC Bank A.Ş.	ING Bank A.Ş.	İller Bankası A.Ş.	Şekerbank T.A.Ş.	Türk Ekonomi Bankası A.Ş.	Türkiye Cumhuriyeti Ziraat Bankası A.Ş.	Türkiye Garanti Bankası A.Ş.	Türkiye Halk Bankası A.Ş.	Türkiye İş Bankası A.Ş.	Türkiye Vakıflar Bankası T.A.O.	Yapı ve Kredi Bankası A.Ş.	Toplam
Hakkari															13
Çukurca								1							1
Merkez İlçe		1						1	1	1	2	1			7
Şemdinli								1							1
Yüksekova								2		1	1				4
Muş															14
Bulanık								1		1					2
Hasköy								1							1
Korkut															0
Malazgirt								1		1					2
Merkez İlçe	1	1						2	1	1	1	1			8
Varto								1							1
Van															46
Bahçesaray								1							1
Başkale								1							1
Çaldıran								1							1
Çatak								1							1
Edremit								1							1
Erciş						1		1	1	1	1	1	1	1	7
Gevaş								1							1
Gürpınar								1							1
Merkez İlçe	1	2	1	1	1		1	1					1	1	10
Muradiye								1							1
Özalp								1							1
İpekyolu	1					1		1	4	3	1	3	1	1	16
Tuşba								1		1	1				3
Saray								1							1
Toplam	4	5	1	1	1	1	2	3	34	7	12	11	7	4	93

Yandaki tabloda da görülebileceği gibi, TRB2 Bölgesi ilçelerinin çoğunda herhangi bir banka şubesi bulunmamakta veya yetersiz sayıda banka şubesi bulunmaktadır. Toplam nüfusunun 2 milyonu geçtiği TRB2 Bölgesi'nde Banka-şube sayısının yetersizliği aynı zamanda bir ekonomik hareketlilik göstergesi olarak da karşımıza çıkmaktadır. Bunun ne anlama geldiğini daha iyi görmek için Bölge'deki bankalardaki mevduat dağılımına ve bu bankalarca tahsis edilen kredilere bakmak gerekmektedir.

1.1 KREDİLER

2013 yılı içerisinde TRB2 Bölgesi'nde kullanılan kredilere bakıldığında ihtisas kredileri anlamında en çok tutarın tarımsal faaliyetlerde kullanıldığı görülmektedir. Toplam tarımsal kredilerin % 40'a yakın miktarını Bitlis kullanırken en düşük miktarın Hakkari'de kullanıldığı görülmektedir. Mesleki kredilerin ihtisas kredileri içindeki oranı % 35 oranında olurken bir turizm bölgesi olmasına rağmen TRB2 Bölgesi'nde hiç turizm kredisi kullanılmamış olması oldukça düşündürücüdür. TRB2 Bölgesi'nde kullanılan kredilerin % 83'ü ihtisas dışı kredilerden oluşurken bu oran Türkiye'nin de genel durumuyla paralellik arz etmektedir.

Tablo 3: 2013 Yılı Kredilerin İllere ve Çeşitlerine Göre Dağılımı (Milyon)

İller	İhtisas Kredileri						İhtisas Dışı Krediler	Toplam
	Tarım	Gayrimenkul	Mesleki	Denizcilik	Turizm	Diğer		
Bitlis	159	0	79	0	0	11	777	1.026
Hakkari	18	0	15	0	0	2	386	421
Muş	118	0	46	0	0	11	499	674
Van	116	0	109	0	0	35	1.909	2.169
TRB2	411	0	249	0	0	59	3.571	4.290
Türkiye	26.552	0	10.434	1	316	16.377	956.082	1.009.762*
TRB2 Türkiye Oranı (%)	1,55	0	2,39	0	0	0,36	0,37	0,43

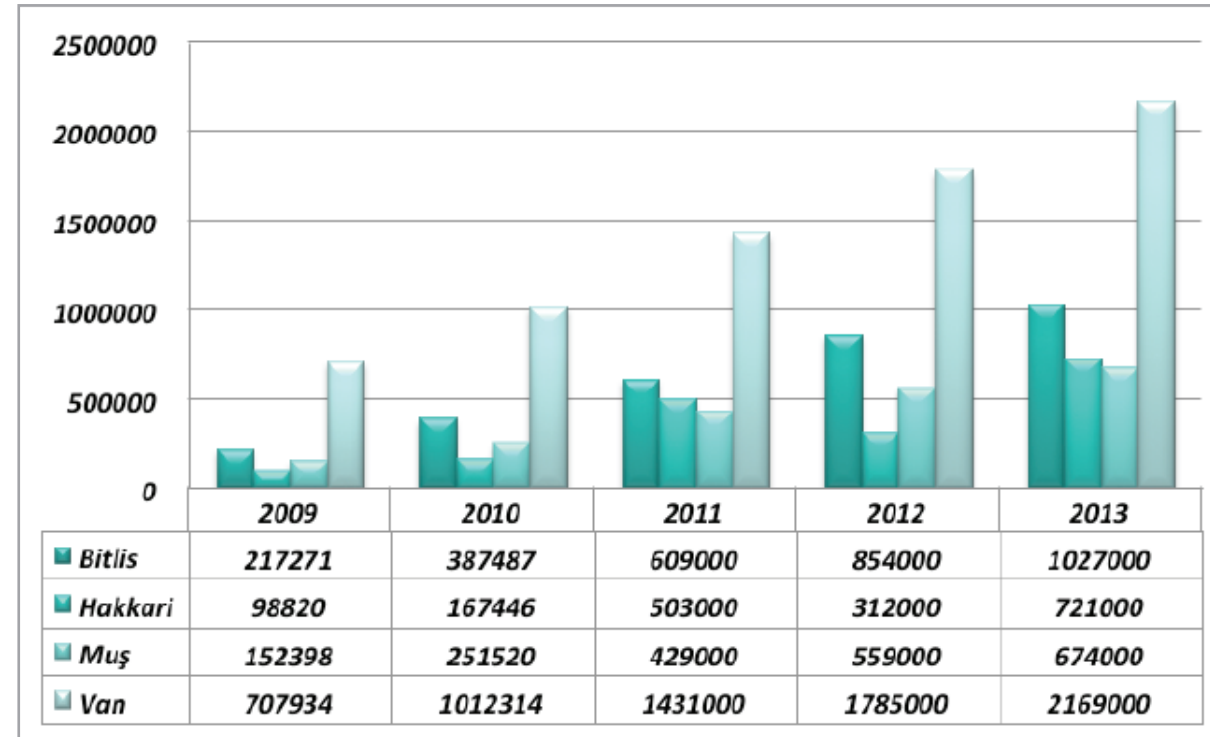
*Türkiye tutarına KKTC , yurt dışı şubeler de dahildir.

(Türkiye Bankalar Birliği 2013)

TRB2 Bölgesi, bir tarım bölgesi olmasına rağmen kullanılan tarımsal krediler Türkiye'deki toplam tarımsal kredilerin % 1.55'ini oluşturmaktadır. Bu oran oldukça az görünmekle beraber tarımsal destek ve teşviklerin ve kredi faiz oranlarının bunda etkili olduğu düşünülmektedir. Bununla beraber TRB2 Bölgesi'nde gerek ihtisas gerekse de ihtisas dışı kredi miktarı Türkiye'deki toplam tutarın %1'inin altında kalmaktadır.

Toplam kredi tutarında 2009-2013 yılları arasında TRB2 Bölgesi'nde sürekli bir artış gerçekleşmiştir. 2009 yılında TRB2 Bölgesi, Türkiye'deki toplam kredilerin % 0.31'ini kullanmışken 2013 yılında bu oran % 0.46'ya yükselmiştir. Bu artışta ülkenin ve Bölgenin ticari ve ekonomik faaliyetlerindeki hızlı gelişim, bankaların ürün ve hizmetlerini daha iyi tanıtarak müşteri portföyünü genişletmesi, insanları bankacılıkla tanıştırması, kredi maliyetlerinin (faiz, masraf) azalması rol oynamıştır.

Şekil 2: 2009 -2013 Döneminde TRB2 İlleri Kredi Dağılımı (Bin TL)

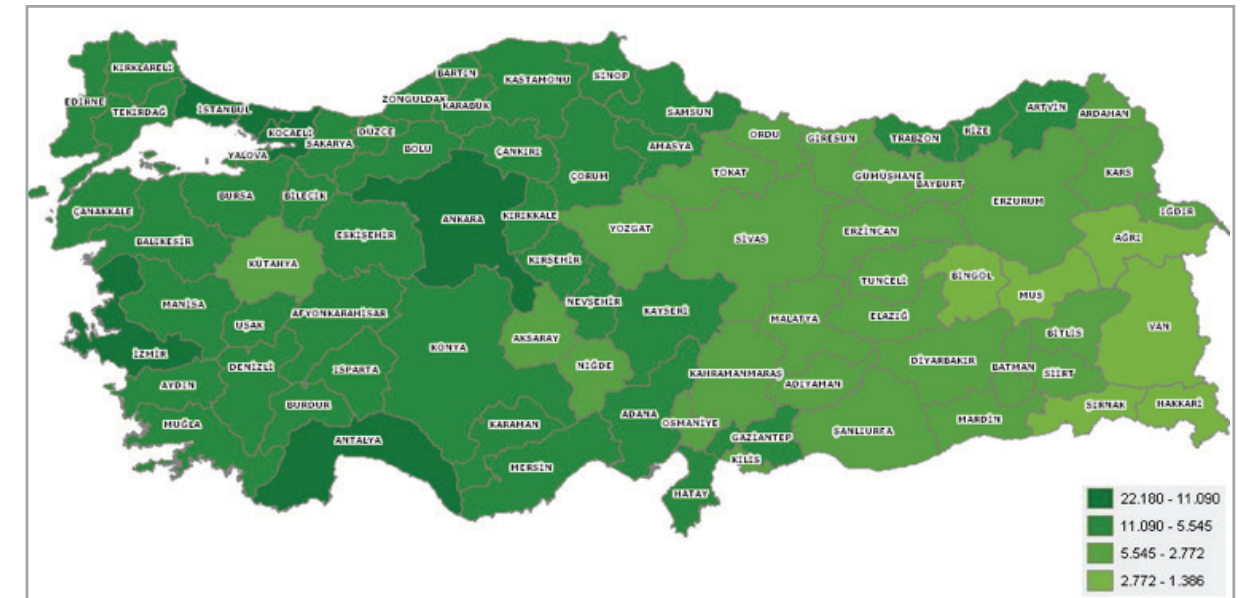
(TBB, 2013)

Tablo 4 : Yıllar itibariyle TRB2 Bölgesinde Toplam Kredi Tutarı (Bin TL)

İller	2009	2010	2011	2012	2013
Bitlis	217.271	387.487	609.000	854.000	1.027.000
Hakkari	98.820	167.446	503.000	312.000	721.000
Muş	152.398	251.521	429.000	559.000	674.000
Van	707.934	1.012.314	1.431.000	1.785.000	2.169.000
TRB2	1.171.423	1.818.767	2.971.000	3.510.000	4.591.000
Türkiye	379.404.761	506.994.403	660.884.000	764.197.000	958.434.623

(TBB, 2013)

Şekil 3 : 2013-3 İtibariyle Kişi Başına Düşen Nakdi Kredi Miktarı Haritası

(TBB, 2013)

1.2 MEVDUAT

Türkiye'deki şubelere ait mevduat, 2013 yılı sonu itibariyle 944 milyar TL düzeyinde gerçekleşmiştir. TRB2 Bölgesi'nde yaklaşık 2,7 milyar TL tutarında mevduat bulunmaktadır. İllere göre baktığımızda ise toplam mevduatın yaklaşık yarısı Van ilinde bulunmaktadır. Bölgenin diğer 3 ili ise bulundurdıkları mevduat tutarları açısından birbirlerine oldukça yakındırlar.

Tasarruf mevduatı Türkiye'de 330 milyar TL olmuştur. TRB2 Bölgesi'nde ise 1 milyar TL'nin biraz üstündedir. Toplam mevduatın yüzde yaklaşık %6'sını DTH, geriye kalan kısmını ise kalemler oluşturmaktadır. DTH hesabının bu bölgede az olmasının sebeplerinden bir tanesi, tasarrufların altın olarak değerlendirilmesindendir.

Ticari kuruluşların toplam mevduat içindeki oranı % 18 civarındadır. Bu oran içerisindeki en yüksek pay Van'a ait iken en düşük pay, Hakkâri'nindir. İllerde faaliyet gösteren ticari kuruluş sayısı ile orantılı bir şekilde yansıyan ticari mevduat hesabı, aynı zamanda illerin sanayileşme kapasitesini de yansıtmaktadır.

Tasarruf mevduatının toplam mevduat tutarı içindeki payına bakıldığında ise Türkiye ve TRB2 Bölgesi'nin yaklaşık olarak eşit oranlarda olduğu gözükmemektedir.

Tablo 5 : 2013 Yılı İtibariyle Mevduatın İllere göre Dağılımı (Bin TL)

İller	Tasarruf Mevduatı	Resmi Kuruluşlar Mevduatı	Ticari Kuruluşlar Mevduatı	Bankalar Mevduatı	Döviz Tevdiat Hesabı	Diğer Kuruluşlar Mevduatı	Kıymetli Madenler Depo Hesapları	Toplam
Bitlis	147.629	145.327	96.555	0	20.401	10.859	27.493	448.264
Hakkari	115.370	294.375	33.628	0	8.349	10.002	23.956	485.680
Muş	154.166	141.049	62.261	0	51.149	13.676	29.219	451.520
Van	604.376	226.349	282.620	5	72.831	40.652	71.580	1.298.408
TRB2	1.021.541	807.100	475.064	5	152.730	75.189	152.248	2.683.872
Türkiye	330.985.872	47.762.698	148.115.228	55.573.634	311.383.983	33.096.814	16.394.583	943.312.812
TRB2 Türkiye Oranı (%)	0,31	1,7	0,32		0,05	0,23	0,93	0,29

(TBB, 2013)

TRB2 Bölgesi'nde toplam mevduat tutarında 2009-2013 yılları arasında yüzde yüzden fazla bir artış görülmektedir. Bu artış yıllara göre istikrarlı bir şekilde gerçekleşmiştir. Bu artışta ülkenin ve Bölgenin ticari ve ekonomik faaliyetlerindeki hızlı gelişim, bankaların ürün ve hizmetlerini daha iyi tanıtarak müşteri portföyünü genişletmesi, insanları bankacılıkla tanıştırmalarının payı vardır. Tüm bunlara ilaveten bölgenin en büyük ili olan Van'da yaşanan 2011 yılındaki depremden sonra insanların birikimlerini evlerinde tutmayıp bankaya yatırmaları da tasarruf mevduatı tutarlarını artırmaktadır.

*Türkiye tutarına KKTC ve yurt dışı şubelerde dahildir.

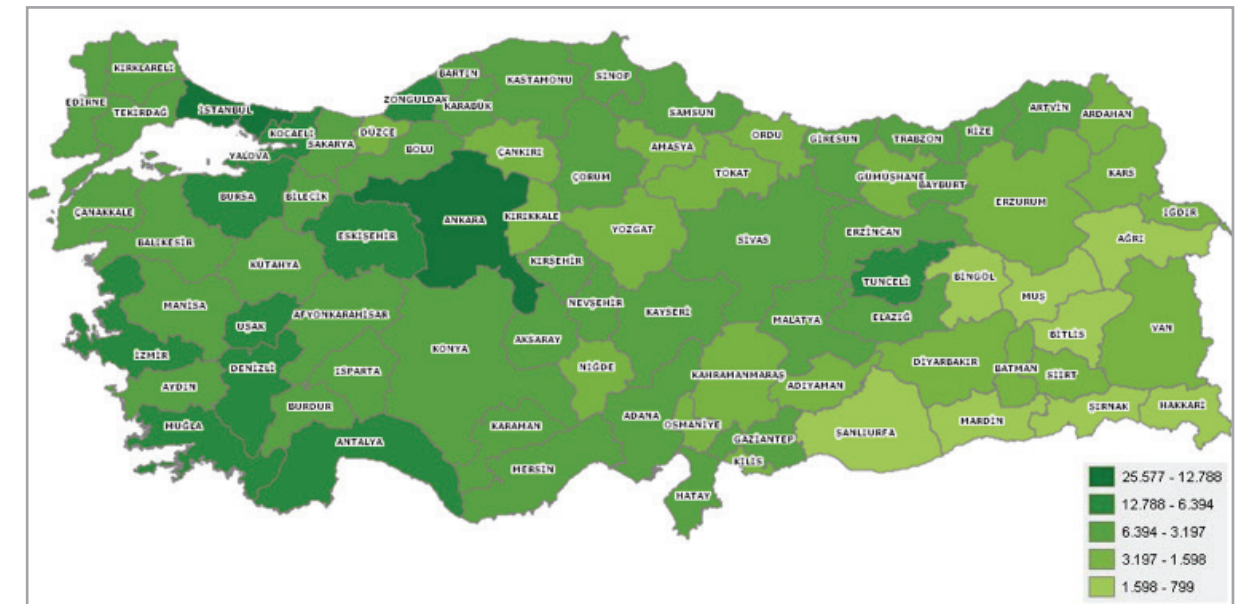
Tablo 6: Yıllar itibariyle TRB2 Bölgesi'nde Toplam Mevduat Tutarı (Bin TL)

	2009	2010	2011	2012	2013
Bitlis	183.570	266.239	320.250	379.869	448.264
Hakkari	174.839	283.055	292.296	349.871	485.680
Muş	185.717	264.921	314.157	306.948	451.520
Van	672.486	877.856	1.154.983	1.314.934	1.298.413
TRB2	1.216.612	1.692.071	2.081.686	2.351.622	2.683.877
Türkiye	507.099.960	614.486.214	698.656.474	770.016.322	943.312.812

(TBB, 2013)

2009 yılında TRB2 Bölgesi'ndeki toplam mevduat tutarı Türkiye'deki toplam mevduat tutarının sadece % 0,24'ünü oluşturmaktadır. 2013 yılına gelindiğinde ise bu oranın çok az bir artışla % 0,29 olduğunu görmekteyiz. Ülke ekonomisinin büyüyüp bireylerin gayri safi milli hasıladan aldıkları pay arttıkça bunu bankalardaki toplam mevduatlara da yansımaları olmaktadır.

Şekil 4 : 2013-3 İtibariyle Kişi Başına Düşen Toplam Mevduat Miktarı Haritası

(BDDK, 2013)

Tablo 7 : TRB2 Bölgesi İlleri Mevduat ve Kredi Dağılımı

İller	İllere Göre Mevduat Miktarı (bin TL)	Nüfus Başına Ortalama Mevduat (TL)	İllere Göre Kredi Miktarı (bin TL)	Nüfus Başına Ortalama Kredi (TL)
Bitlis	448.264	1.329,3	1.027.357	3.047,1
Hakkari	485.680	1.778,8	420.739	1.540,9
Muş	451.520	1.094,5	674.033	1.633,8
Van	1.298.413	1.213,3	2.168.651	2.026,6
Türkiye	882.122.848*	11.506	958.434.623	12.501

(TBB, 2013)

* Bu rakamlara KKTC ve yurt dışındaki şubeler dahil değildir.

TRB2 Bölgesi mevduat miktarlarına bakıldığında Van, en yüksek rakama sahip olmakla beraber Türkiye'deki toplam mevduatın sadece % 0,15'ini oluşturmaktadır. Bu miktarla Van, iller sıralamasında 51.sırada yer almaktadır. Bölge'nin diğer illeri son sıralarda yer almaktadır. Aynı şekilde kişi başına düşen mevduat tutarlarına bakıldığında Bölge illeri içerisinde Hakkari en iyi sıralamaya (70.) sahip olmaktadır. Buna rağmen Bölge illerinde nüfus başına düşen mevduat ortalaması Türkiye ortalaması olan 11.506 TL'nin çok altında seyretmektedir.

Bölge illerinin kredi kullanımına baktığımızda ise benzer olumsuz tabloyla karşılaşmaktayız. Bölge illeri içerisinde en çok kredi miktarına sahip Van'ın kredi miktarı, Türkiye'deki toplam kredilerin sadece % 0.23'ünü oluşturmaktadır. Bu miktarla Van, 81 il içerisinde 48.sırada yer alırken diğer iller son sıralarda yer almaktadırlar. Türkiye'de kişi başına ortalama kredi tutarı 12.501 TL iken TRB2 Bölgesi'nde bu rakam ortalama 2.062,1 TL 'dir. Daha doğru bir ifadeyle TRB2 Bölgesi illerinin toplamı, Türkiye ortalamasının çok altında kalmaktadır.

1.3 MEVDUAT - KREDİ ORANI

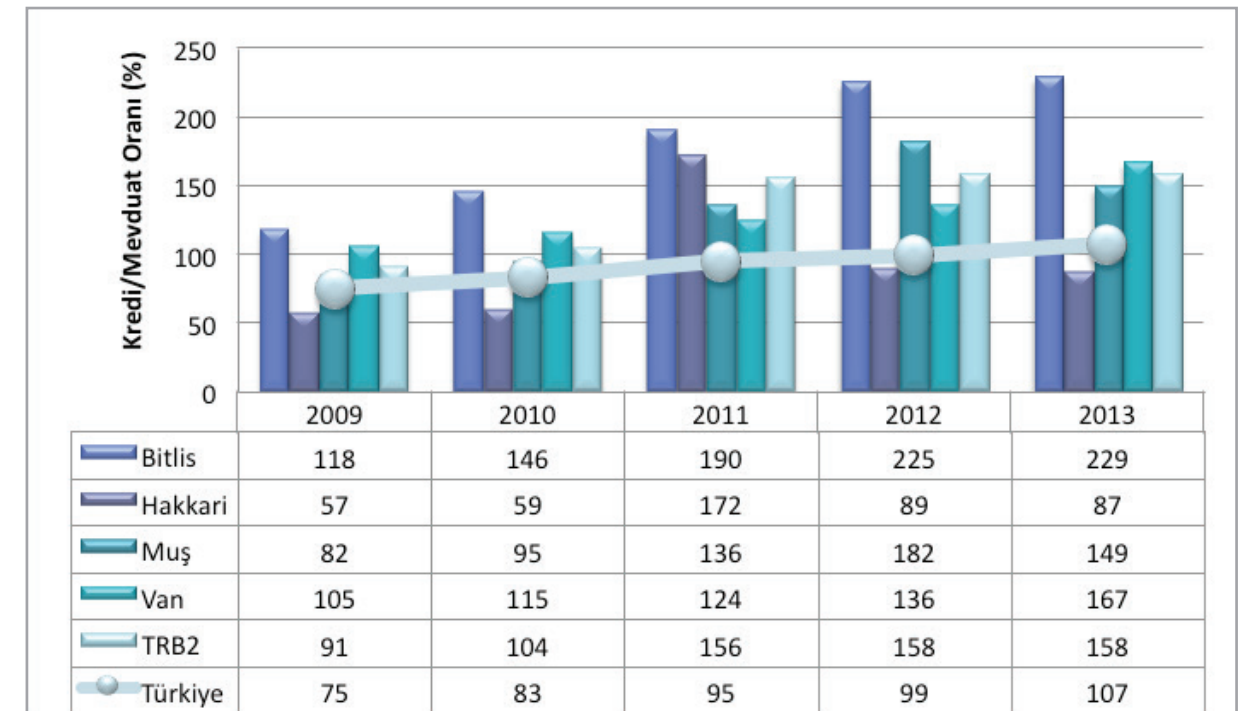
Yurt içi şubelere ait rakamlar dikkate alındığında, 2013 sonu itibariyle mevduatın krediye dönüşüm oranı yüzde 107 düzeyindedir. TRB2 Bölgesi'nde ise 2013 yılında yüzde 158 seviyesindedir. Bölgede en yüksek oran Bitlis ilindedir ve bu oran yüzde 229 olarak görülmektedir. Kredi mevduat oranında ise en makul seviyede Hakkari ili bulunmaktadır. Hakkari'de bu oran yüzde 87'dir.

Bu oranların oluşmasında bölge halkının tasarruflarını bankada değerlendirmemeleri, genel alışkanlık olarak altına yönelmeleri sebep olarak görünebilir. Ayrıca, vadeli mevduat hesaplarının kullanımıyla ilgili olan dini inanışlar da bölgede tasarruf mevduatı kullanımını düşürmektedir.

Bölge esnafıyla yapılan görüşmelerde, genel olarak bankalardan kredi almanın güçlüklerinden ipotek olarak verilecek olan gayrimenkullerin gerçek değerinin çok altında alınmasından şikayet edilmektedir.

Aşağıdaki şekile baktığımızda mevduata göre verilen kredi oranlarında TRB2 Bölgesi, Türkiye'nin oldukça üstündedir. Bölge esnaflarının şikayetlerinin sebebi de kredi/mevduat oranından kaynaklandığı, bankaların da kendi limitleri olduğu için yoğun kredi talepleri içinden kendi risk analizlerine göre en güvenli müşterilere kredi verdikleri anlaşılmaktadırlar. Batıdaki bölgelerde bu oranlar daha makul olduğu için o bölgelerde kredi almak daha kolay olmaktadır.

Şekil 5 : 2009-2013 Döneminde TRB2 İlleri ve Türkiye Kredi/Mevduat (%) Oranı

(TBB, 2013)

1.4 TAKİPTEKİ ALACAKLAR 2013-3 İTİBARIYLA

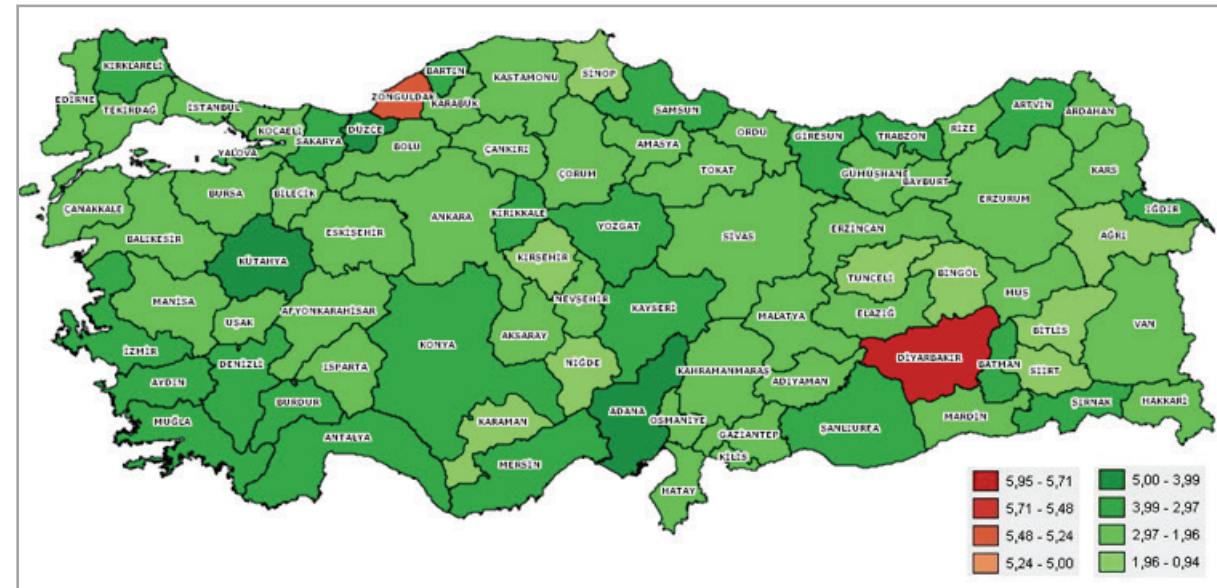
Tablo 8 : Takipteki Alacaklar Toplamı, Kişi Başına Düşen Takipteki Alacak, Takipteki Alacaklar/ Toplam Nakdi Krediler

	Takipteki Alacaklar Toplam	Kişi Başına Düşen Takipteki Alacaklar	Takipteki Alacaklar/ Toplam Nakdi Krediler
Bitlis	17.315	51,34	1,64
Hakkari	10.689	38,18	2,38
Muş	22.806	55,19	2,66
Van	65.060	61,85	2,59

(BDDK, 2013)

Bölgedeki takipteki alacaklara baktığımızda Türkiye geneli ortalamasıyla yakın bir durum gözlemlenmektedir. Yapılan çalıştaylarda da alınan bilgiler doğrultusunda bölge halkı için çok önemli olan itibar ve isim kaygısı sebebiyle geri ödemelerde bir sorun oluşmamaktadır. Bir diğer nokta ise bölgedeki banka şubelerinin kredi verirken çok hassas davranmalarıdır. Bu sayede bankalar alacaklarını takibe düşürmeden kolaylıkla tahsil edebileceği kişilere kredi vermektedir.

Şekil 6 : Takipteki Alacaklar/Toplam Nakdi Krediler Haritası

(BDDK, 2013)

2. VERGİLER

2.1 İLLER BAZINDA BEYAN EDİLEN GELİR VERGİSİ MATRAHI VE TAHAKKUK TUTARLARI

2.1.1 2012 Dönemi Yıllık Gelir Vergisi Toplamları

Tablo 9 : 2012 Dönemi Yıllık Gelir Vergisi Toplamları

2011 DÖNEMİ YILLIK GELİR VERGİSİ TOPLAMLARI			
İL ADI	BEYANNAME SAYISI	MATRAH	TAHAKKUK EDEN
BİTLİS	3.041	31.209.103,08	7.463.616,76
HAKKARİ	1.594	15.072.325,93	3.541.964,12
MUŞ	2.934	16.848.635,97	3.380.963,47
VAN	5.290	31.541.051,03	7.022.889,83
TRB2	12.859	94.671.116,01	21.409.434,18
TRB2 Türkiye Oranı (%)	0,71	0,33	0,29
TÜRKİYE	1.807.309	27.903.268.067,54	7.329.691.760,26

(Gelir İdaresi Başkanlığı)

TRB2 Bölgesi'nde gelir vergi tutarlarına bakıldığında en çok beyanname 5.290 ile Van ilindedir. TRB2 Bölgesi'nin Türkiye ile oranına baktığımızda ise 0,71'lik bir oran görülmektedir, fakat matraha baktığımızda TRB2/Türkiye oranı neredeyse yarı yarıya düşerek 0,33 olmaktadır. Matrah ile tahakkuk eden vergi arasında Türkiye'ye oranla bir fark bulunmaktadır. Bu fark da bölgedeki vergi teşvik ve indirimlerinden kaynaklanmaktadır.

2.1.2 2012 Dönemi Kurumlar Vergisi Toplamları

Tablo 10 : 2012 Dönemi Kurumlar Vergisi Toplamları

2012 DÖNEMİ KURUMLAR VERGİSİ TOPLAMLARI			
İL ADI	BEYANNAME SAYISI	MATRAH	TAHAKKUK EDEN
BİTLİS	951	66.147.483,96	13.229.496,87
HAKKARİ	694	18.164.972,33	3.632.994,53
MUŞ	950	37.238.847,96	7.202.457,13
VAN	1.598	77.464.357,11	15.352.781,12
TRB2	4.193	199.015.661,36	39.417.729,65
TRB2 Türkiye Oranı (%)	0,67	0,12	0,12
TÜRKİYE	623.122	161.525.636.164,00	31.990.836.009

Gelir İdaresi Başkanlığı

Kurumlar vergisine baktığımızda TRB2 Bölgesi'nde beyanname sayısı ve Türkiye ile oranı yüzde 0,67 ile gelir vergisi ile orantılı iken, matrah ve tahakkuk eden tutarların oranı ise aşırı derecede düşüktür. Bunun sebebi ise Bölgede az sayıda büyük işletme olması ve Bölge firmalarında kayıtdışılığın çok fazla olmasıdır.

2.1.3 2012 Dönemi Yıllık Gelir Vergisi G.M.S.İ. Toplamları

Tablo 11 : 2012 Dönemi Yıllık Gelir Vergisi G.M.S.İ. Toplamları

2011 DÖNEMİ YILLIK GELİR VERGİSİ G.M.S.İ. TOPLAMLARI			
İL ADI	BEYANNAME SAYISI	MATRAH	TAHAKKUK EDEN
BİTLİS	811	2.579.790,24	517.997,03
HAKKARİ	385	2.242.225,71	466.390,32
MUŞ	588	2.393.709,69	444.002,97
VAN	826	6.410.780,78	1.501.888,59
TRB2	2.610	13.626.506,42	2.930.278,91
TRB2 Türkiye Oranı (%)	0,19	0,10	0,10
TÜRKİYE	1.343.267	12.465.883.275	2.908.200.142

Gelir İdaresi Başkanlığı

Gelir vergisi gayrimenkul sermaye iradı beyanname sayısında TRB2 illerinin sayıları birbirine çok yakındır. Bölge illerinde her anlamda öne çıkan Van ilinin beyanname sayısında çok geride kalmasının sebeplerinden en önemlisi, 2011 yılında yaşanan depremdir. Bölgenin yeniden yapılanmasıyla önümüzdeki yıllarda artış beklenmektedir.

2.1.4 TRB2 Bölgesi Vergi Mükellef Sayılarının İllere Göre Dağılımı (2014)

Tablo 12 : TRB2 Bölgesi Vergi Mükellef Sayılarının İllere göre Dağılımı

2014	GELİR VERGİSİ	GELİR STOPAJ VERGİSİ	G.M.S.İ	BASİT USULDE VERGİLENDİRİLEN GELİR VERGİSİ	KURUMLAR VERGİSİ	KATMA DEĞER VERGİSİ
BİTLİS	3.118	4.377	962	3.599	1.057	4.224
HAKKARİ	1.671	2.484	527	2.593	760	2.446
MUŞ	3.155	4.675	687	3.624	1.166	4.523
VAN	10.114	14.976	1.617	12.136	3.978	14.304
TRB2	18.058	26.512	3.793	21.952	6.961	25.497
TRB2 Türkiye Oranı (%)	1	1	0,23	3	1	1
TÜRKİYE	1.798.738	2.489.121	1.595.320	730.956	673.920	2.390.387

Gelir İdaresi Başkanlığı

Şubat 2014 itibariyle TRB2 Bölgesi mükellef sayılarına baktığımızda ve Türkiye geneliyle oranladığımızda en yüksek oran yüzde 3 ile basit usulde vergilendiren gelir vergisi mükelleflerinin dir. Bu da Bölgede küçük esnaf faaliyetlerinin yoğun olduğunu göstermektedir.

TRB2 gelir, kurumlar, gelir stopaj, KDV vergileri mükellef sayılarının Türkiye geneli ile oranına bakıldığında yüzde 1 oranıyla eşdeğerlik teşkil etmektedirler. En düşük oran ise gayrimenkul sermaye iradı mükellef sayısında görülmektedir.

4 ildeki mükellef sayılarına bakıldığında, en yüksek sayı Van ilindedir. Muş ve Bitlis'te ise mükellef sayıları tüm vergi türlerinde neredeyse eşit olarak görünmektedir.

3. KAMU YATIRIMLARI (2012)

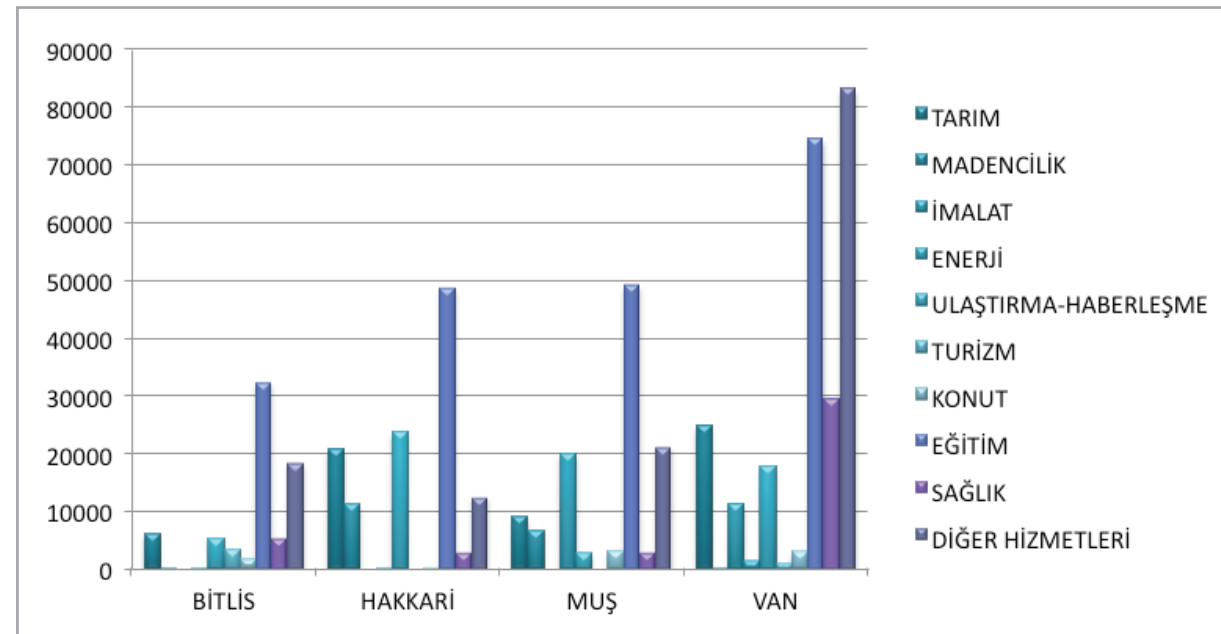
3.1 2012 YILI KAMU YATIRIMLARININ İLLERE GÖRE SEKTÖREL DAĞILIMI

Tablo 13 : 2012 Yılı Kamu Yatırımlarının İllere göre Sektörel Dağılımı (Bin TL)

2012 YILI KAMU YATIRIMLARININ İLLERE GÖRE SEKTÖREL DAĞILIMI											
İLLER	TARIM	MADENCİLİK	İMALAT	ENERJİ	ULAŞTIRMA-HABERLEŞME	TURİZM	KONUT	EĞİTİM	SAĞLIK	DİĞER KAMU HİZMETLERİ	İL TOPLAMI
BİTLİS	6.093	164	0	6	5.324	3.500	1.827	32.461	5.552	18.497	73.424
HAKKARİ	20.751	11.210	0	247	23.762	-	212	48.776	3.002	12.669	120.629
MUŞ	9.114	6.566	0	19.932	2.853	-	3.273	49.309	3.152	21.344	115.543
VAN	24.751	286	11.368	1.459	17.749	1.100	3.101	74.540	29.394	83.232	246.980
TRB2	60.709	18.226	11.368	21.644	49.688	4.600	8.413	205.086	41.100	135.742	556.576
TRB2 Türkiye Oranı (%)	1	1,5	2,1	0,57	0,35	1,5	1,7	3,1	1,9	1,3	1,2
TÜRKİYE	5.852.392	1.208.400	538.050	3.732.935	13.877.595	294.439	4.79.845	6.491.136	2.161.600	9.797.895	44.434.287

(Kalkınma Bakanlığı, 2012)

Şekil 7: 2012 Yılı Kamu Yatırımlarının İllere göre Sektörel Dağılımı (Kalkınma Bakanlığı, 2012)

(Kalkınma Bakanlığı, 2012)

2012 yılı kamu yatırımlarında en yüksek payı Van ili almıştır. İkinci sırada ise genel görünümünden farklı olarak Hakkari ili yer almaktadır. Bunun en önemli sebebi ise Hakkari iline yapılmakta olan havaalanı ve üniversitedir. Ayrıca, tarımda da Hakkari iline, Muş ve Bitlis ilinin toplamından daha fazla kamu yatırımı yapılmıştır.

Madencilik başlığında da Hakkari açık ara ilerde gözükmektedir. İmalatta ise sadece Van ilinde yatırım yapılmıştır. Enerji kaleminde yapılan kamu yatırımlarının neredeyse tamamı, Muş iline yapılmıştır.

Genel olarak baktığımızda TRB2 Bölgesi'ne yapılan en yoğun kamu yatırımının eğitim başlığında yapıldığı görülmektedir. Bunun Türkiye geneli oranına baktığımızda yüzde 3 olarak görünmektedir. Bu oranın çıkmasında etkili olan en önemli yatırımlar bu illerde yeni kurulmakta olan üniversiteler için yapılan çalışmalardır.

3.2 2007-2012 NÜFUS BAŞINA DÜŞEN KAMU YATIRIM TUTARLARI

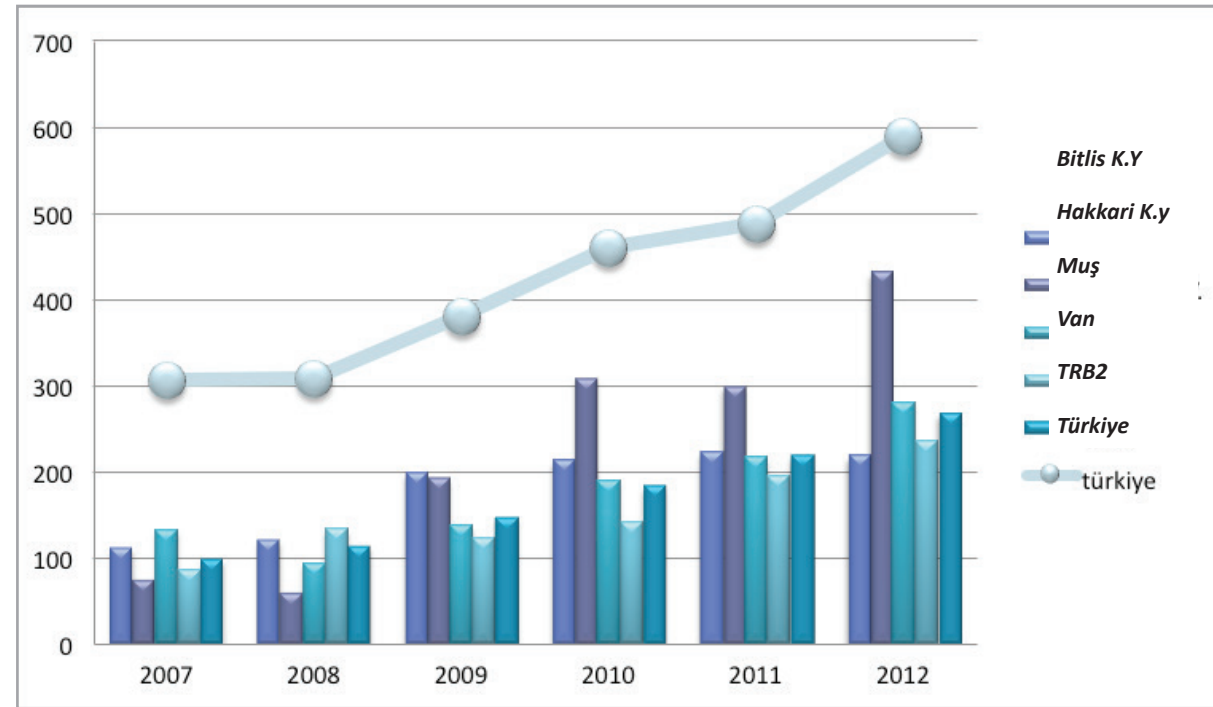
Tablo 14 : Nüfus Başına Düşen Kamu Yatırım Tutarları¹

	2007	2008	2009	2010	2011	2012
Bitlis K.Y	36.538.000,00	39.377.000,00	65.065.000,00	70.238.000,00	75.032.000,00	73.424.000,00
Nüfus	327.886	326.897	328.489	328.767	336.624	337.253
Oran	111,44	120,46	198,07	213,64	222,90	217,71
Hakkari K.Y	18.485.000,00	15.407.000,00	49.431.000,00	77.271.000,00	81.420.000,00	120.629.000,00
Nüfus	246.469	258.590	256.761	251.302	272.165	279.982
Oran	75,00	59,58	192,52	307,48	299,16	430,85
Muş K.Y	53.738.000,00	37.840.000,00	55.337.000,00	76.837.000,00	89.685.000,00	115.543.000,00
Nüfus	405.509	404.309	404.484	406.886	414.706	413.260
Oran	132,52	93,59	136,81	188,84	216,26	279,59
Van K.Y	83.739.000,00	133.952.000,00	125.791.000,00	145.291.000,00	200.091.000,00	246.980.000,00
Nüfus	979.671	1.004.369	1.022.310	1.035.418	1.022.532	1.051.975
Oran	85,48	133,37	123,05	140,32	195,68	234,78
TRB2 K.Y	192.500.000,00	226.576.000,00	295.624.000,00	369.637.000,00	446.228.000,00	556.576.000,00
Nüfus	1.959.535	1.994.165	2.012.044	2.022.373	2.046.027	2.082.470
Oran	98,24	113,62	146,93	182,77	218,09	267,27
Türkiye K.Y	21.513.108.000,00	21.915.452.000,00	27.458.727.000,00	33.832.966.000,00	36.400.287.000,00	44.434.287.000,00
Nüfus	70.586.256	71.517.100	72.561.312	73.722.988	74.724.269	75.627.384
Oran	304,78 TL	306,44 TL	378,42 TL	458,92 TL	487,13 TL	587,54 TL

(Kalkınma Bakanlığı, 2012)

¹ Kalkınma Bakanlığı'ndan alınan verilerle DAKA tarafından hazırlanmıştır.

Şekil 8 : 2007-2012 Nüfus Başına Düşen Kamu Yatırım Tutarları

TRB2 Bölgesi'nde nüfus başına düşen kamu yatırımlarına baktığımızda sürekli bir artış gözlemlenmektedir. Bu artışın en yüksek olduğu il ise Hakkari ilidir. Ayrıca, son 3 yıla baktığımızda nüfus başına düşen kamu yatırım miktarında Hakkari ili açık ara lider olarak göze çıkmaktadır.

Türkiye genelinde nüfus başına düşen kamu yatırımlarına baktığımızda da istikrarlı bir yükseliş görülmektedir. 2012 yılı TRB2 Bölgesi'nde en yüksek nüfus başına yatırım olan Hakkari'de 430 TL iken TRB2 Bölgesi'nde 267 TL, Türkiye'de ise 587 TL'dir. Bu tutarlara göre her ne kadar Bölgede düzenli bir artış olsa da, nüfus başına düşen kamu harcamasında Türkiye ortalamasının yarısı kadardır.

3.3 KAMU YATIRIMLARI/GENEL BÜTÇE VERGİ GELİRLERİ ANALİZİ

Tablo 15 : Kamu Yatırımları/Genel Bütçe Gelirleri ²

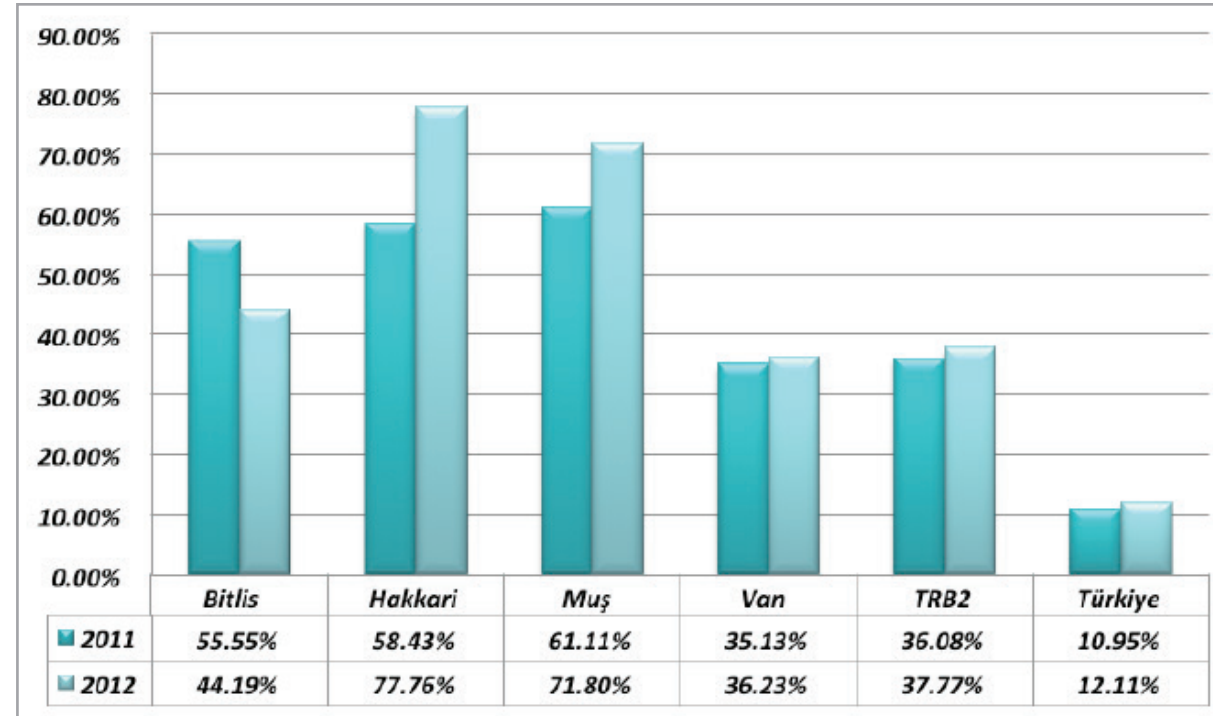
		2011	2012
Bitlis	Kamu Yatırımları	75.032.000,00	73.424.000,00
	Vergi Gelirleri	135.072.709	166.163.484
	Yatırım/Vergi	55,55%	44,19%
Hakkari	Kamu Yatırımları	81.420.000,00	120.629.000,00
	Vergi Gelirleri	139.345.508	155.124.278
	Yatırım/Vergi	0,584303012	0,777628116
Muş	Kamu Yatırımları	89.685.000,00	115.543.000,00
	Vergi Gelirleri	146.762.465	160.925.013
	Yatırım/Vergi	61,11%	71,80%
Van	Kamu Yatırımları	200.091.000,00	246.980.000,00
	Vergi Gelirleri	569.586.931	681.780.567
	Yatırım/Vergi	0,351291417	0,362257318
TRB2	Kamu Yatırımları	446.228.000,00	556.576.000,00
	Vergi Gelirleri	1.236.904.617	1.473.589.347
	Yatırım/Vergi	36,08%	37,77%
Türkiye	Kamu Yatırımları	36.400.287.000,00	44.434.287.000,00
	Vergi Gelirleri	332.491.880.965	366.934.082.792
	Yatırım/Vergi	10,95%	12,11%

(Kalkınma Bakanlığı, 2012)

² Kalkınma Bakanlığı ve Maliye Bakanlığı'ndan alınan verilerle DAKA tarafından hazırlanmıştır.

Kamu yatırım oranlarının, genel bütçe vergi gelirlerine oranına baktığımızda Türkiye genelinde yüzde 10'luk bir oran çıkmaktadır. 2011 yılında Türkiye genelinden toplanan bütçe vergi gelirlerinin yüzde 10'u yatırma aktarılmıştır. 2012 yılında bu oran en yüksek olarak Hakkari ilinde yüzde 77 olarak görünmektedir. TRB2 Bölgesi'nin oranı ise 2012 yılında yüzde 36'dır. Türkiye genelinde ise 2012 yılı oranı yüzde 12.11'dir.

Şekil 9 : Kamu Yatırımları/Genel Bütçe Gelirleri

4. TEŞVİK VE DESTEKLER

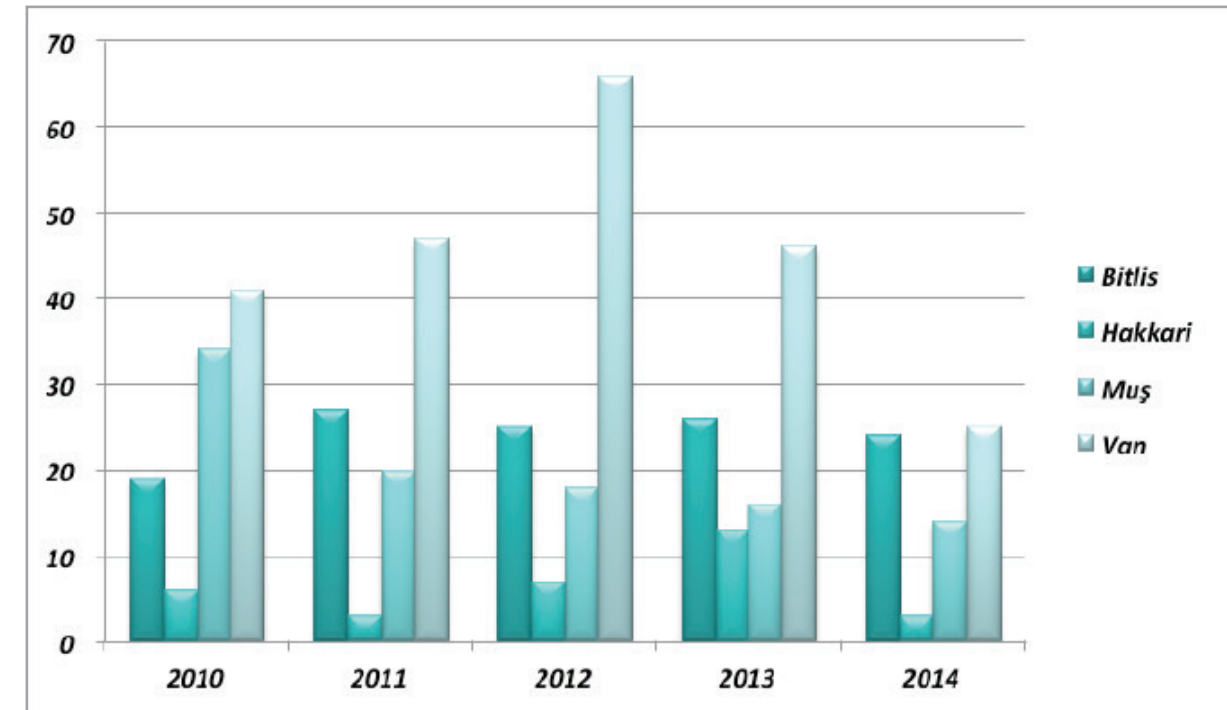
4.1 OCAK-ARALIK AYLARINDA VERİLEN YATIRIM TEŞVİK BELGELERİNİN İLLERE GÖRE DAĞILIMI (BELGE ADEDİNE GÖRE)

Tablo 16: 2010-2014 Yılları İtibariyle Verilen Yatırım Teşvik Belgelerinin TRB2 Bölgesi İllerine göre Dağılımı - Belge Adedi

İller	Belge Adedi				
	2010	2011	2012	2013	2014
BİTLİS	19	27	25	26	24
HAKKARİ	6	3	7	13	3
MUŞ	34	20	18	16	14
VAN	41	47	66	46	25
TRB2	100	97	116	101	66
TRB2 Türkiye Oranı (%)	2,2	2,1	2,7	2	1,6
TÜRKİYE	4.505	4.618	4.253	4.927	4.062

(Kalkınma Bakanlığı, 2012)

Şekil 10 : 2010-2014 Yılları İtibariyle Verilen Yatırım Teşvik Belgelerinin TRB2 Bölgesi İllerine göre Dağılımı – Belge Adedi

(Ekonomi Bakanlığı)

TRB2 Bölgesi'nde verilen yatırım teşvik belgelerine baktığımızda 2012 yılında büyük bir artış gözlemlenmektedir. TRB2 belge adedi 2010 yılında 100 adet iken 2012 yılında 116 adet belge alınmıştır. Türkiye ile oransal olarak baktığımızda ise 2008 yılından itibaren yüzde 2 ile bir istikrar söz konusudur. Son 5 yıla baktığımızda ise Van ili toplam TRB2 Bölgesi'ndeki belgelerin yarısına yakınına oluşturmaktadır.

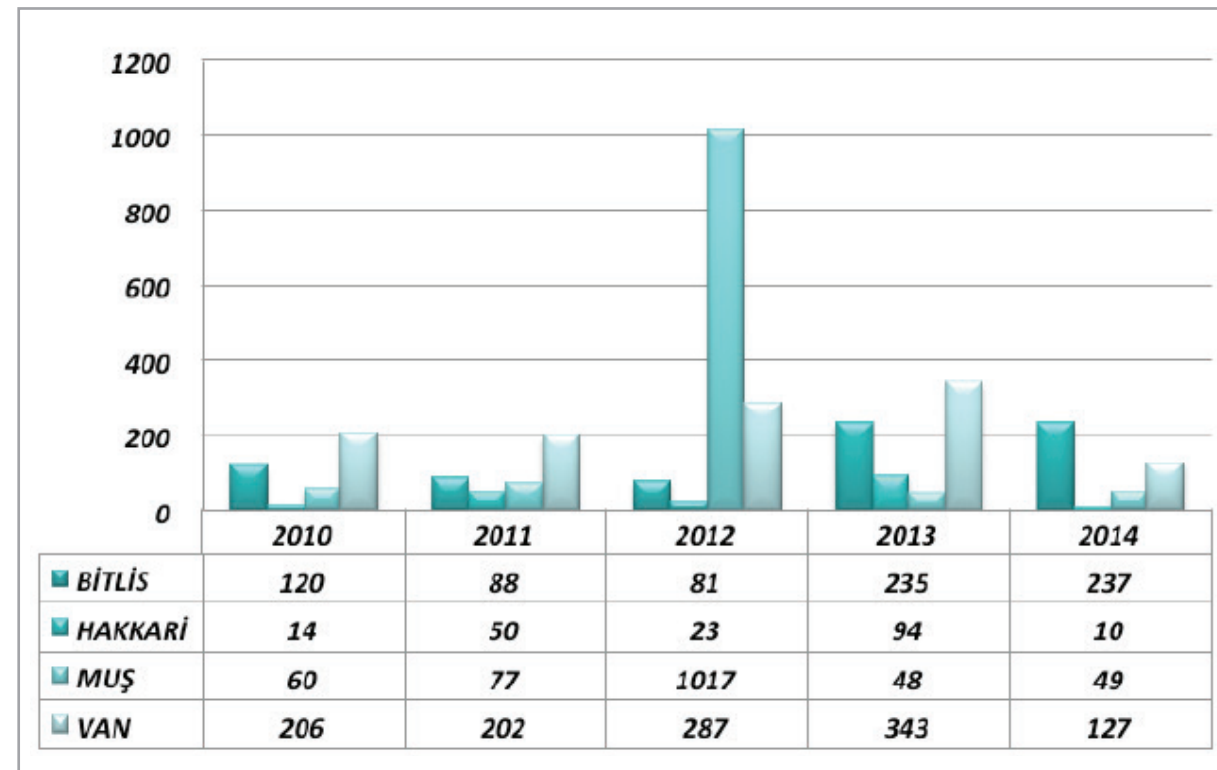
4.2 OCAK-ARALIK AYLARINDA VERİLEN YATIRIM TEŞVİK BELGELERİNİN İLLERE GÖRE DAĞILIMI (SABİT YATIRIMA GÖRE)

Tablo 17 : 2010-2014 Yılları İtibariyle Verilen Yatırım Teşvik Belgelerinin TRB2 Bölgesi İllerine göre Dağılımı - Sabit Yatırım

İller	Sabit Yatırım (TL)				
Yıl	2010	2011	2012	2013	2014
BİTLİS	120	88	81	235	237
HAKKARİ	14	50	23	94	10
MUŞ	60	77	1.017	48	49
VAN	206	202	287	343	127
TRB2	400	418	1.408	720	423
TRB2 Türkiye Oranı (%)	0,56	0,71	2,4	0,74	0,68
TÜRKİYE	70.513	58.084	57.889	96.059	61.779

(Ekonomi Bakanlığı)

Şekil 11 : 2010-2014 Yılları İtibariyle Verilen Yatırım Teşvik Belgelerinin TRB2 Bölgesi İllerine göre Dağılımı - Sabit Yatırım

Yatırım teşvik belgelerinin sabit yatırım tutarlarına göre bakıldığında 2012 yılında Muş ili en yüksek sıradadır. Türkiye ile oranlarına baktığımızda ise yüzde 0,8 oranında seyretmektedir, ancak belge adedi oranı yüzde 2 olmasında rağmen sabit yatırımın bu derece düşük olması, yatırımların daha küçük ölçekli olduğunu göstermektedir.

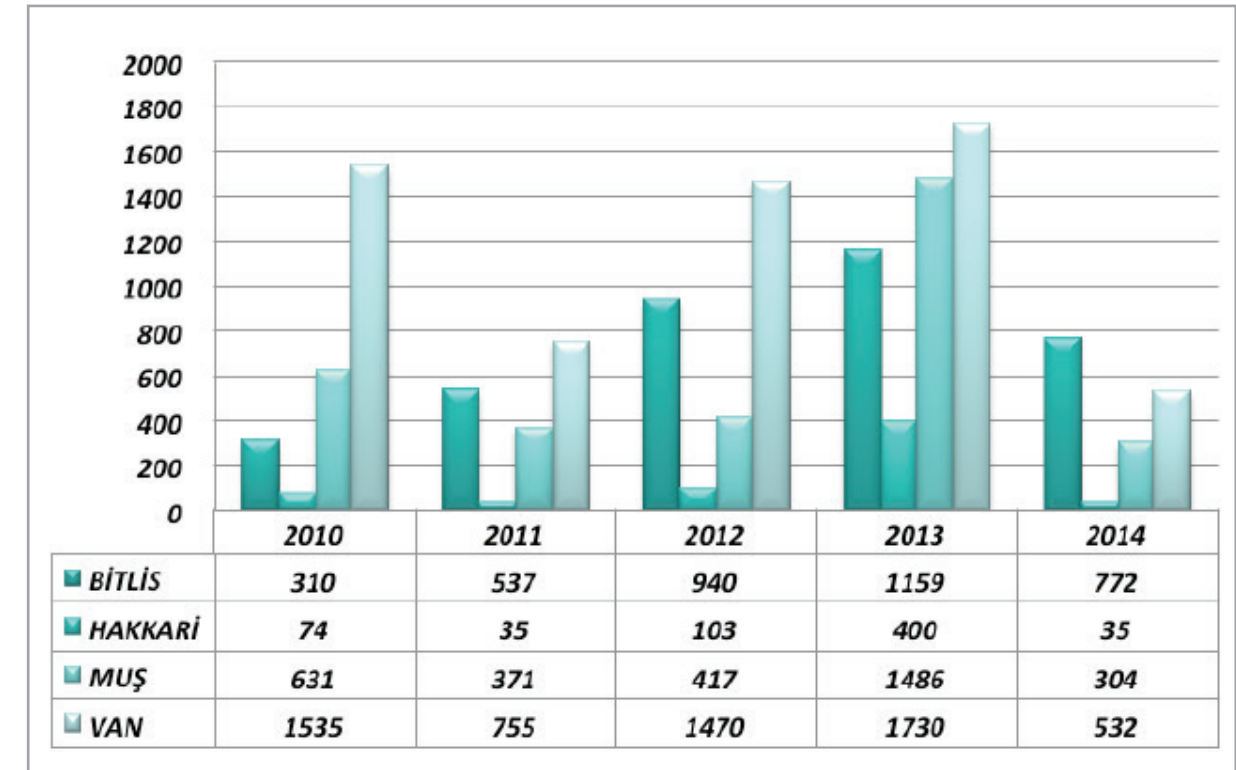
4.3 OCAK-ARALIK AYLARINDA VERİLEN YATIRIM TEŞVİK BELGELERİNİN İLLERE GÖRE DAĞILIMI (İSTİHDAMA GÖRE)

Tablo 18: 2010-2014 Yılları İtibariyle Verilen Yatırım Teşvik Belgelerinin TRB2 Bölgesi İllerine göre Dağılımı - İstihdam

İller	İstihdam (Kişi)				
Yıl	2010	2011	2012	2013	2014
BİTLİS	310	537	940	1.159	772
HAKKARİ	74	35	103	400	35
MUŞ	631	371	417	1.486	304
VAN	1.535	755	1.470	1.730	532
TRB2	2.550	1.698	2.930	4.775	1.643
TRB2 Türkiye Oranı (%)	1,5	1,2	1,9	2,4	1,1
TÜRKİYE	161.488	132.209	148.795	191.845	143.763

(Ekonomi Bakanlığı)

Şekil 12 : 2010-2014 Yılları İtibariyle Verilen Yatırım Teşvik Belgelerinin TRB2 Bölgesi İllerine göre Dağılımı - İstihdam

TRB2 Bölgesi yatırım teşvik belgelerinde istihdam sayılarına göre bakıldığında, Van ili son 5 yılda en öndedir. İstihdam oranlarına baktığımızda, TRB2 Bölgesi'nin Türkiye ile oranı genel olarak yüzde 1-2 civarında seyretmektedir. En yüksek orana 2013 yılında yüzde 2,4 oranla ulaşmıştır.

5- BANKACILIK, VERGİ, YATIRIM VE DESTEKLER

2014

Şerefiye Mah. Cumhuriyet Cad. 943. Sok. No:1 65140 İpekyolu / Van

Tel : (0432) 215 65 55 (pbx) / Faks : (0432) 215 65 54 - (0212) 381 79 93

E-mail : bilgi@daka.org.tr / Web : www.daka.org.tr

www.facebook.com/doguanadolukalkinmaajansi
www.twitter.com/DAKA_org_tr